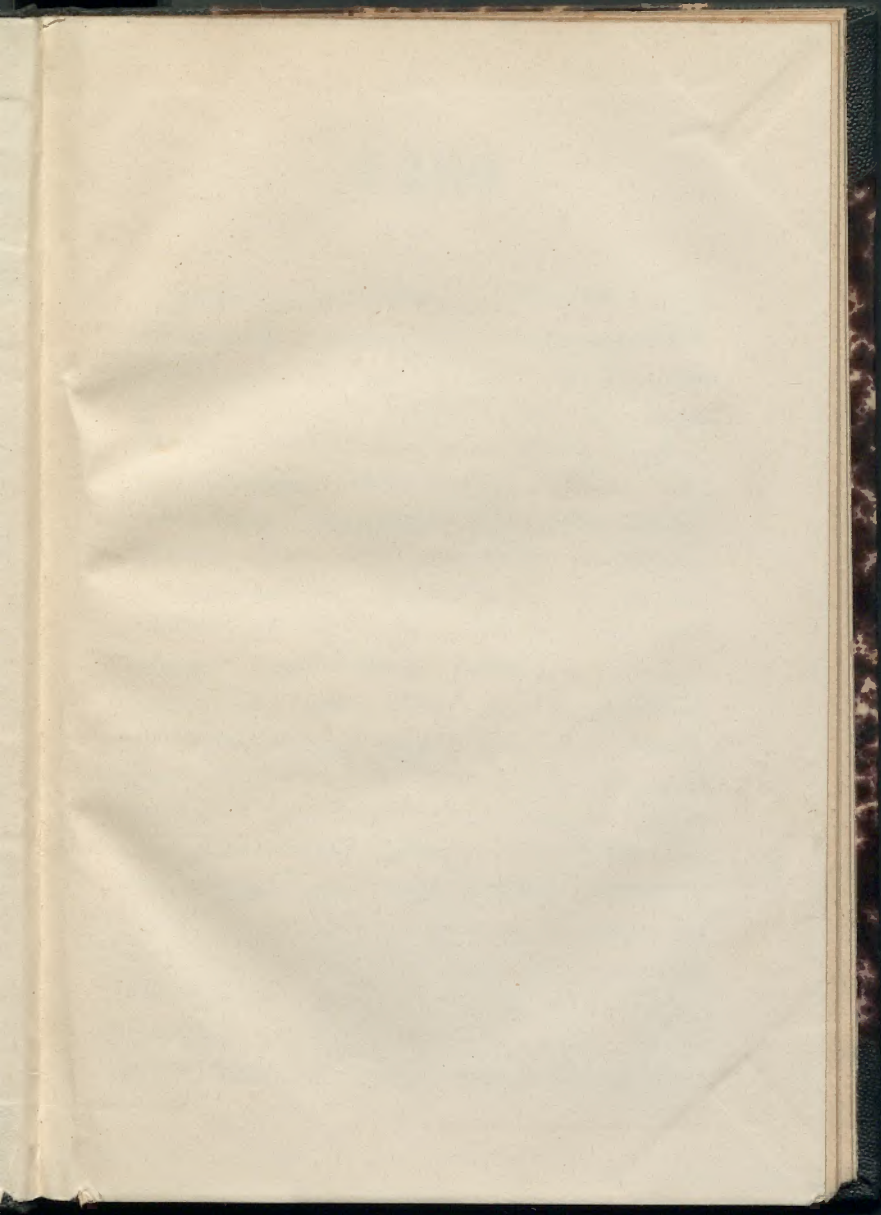

590

m. 590.

Բօմա հիւքիւմէթի ուլուժու ֆիւնունըն
ինթիշար վէ թամիւմի վէ մուահէտաթըն թէ-
ճէտտիւտի, վէ պիւ ճիւմլէ հիւքիւմէթի
միւսթագիլէլէրին ալէթթէվալի հիւքիւմէ-
թի մէշրութա վէ մուգայէտէյէ թէգալլիւպ-
լէրի ճիհէթիլէ, թէպաա իլէ մէթպո՛ւ պէյ-
նինտէ մէշրո՛ւ օլան շիրազէյի իրթիպաթը էօ-
թէտէն պէրու ֆէքք իտէճէք տէրէճէտէ
հատտը լայրգընը միւթէճալիզ պուլունան
նուֆուզ վէ թէղալլիւպինին կիւն պէ կիւն
էվրոբա գըթասընտա Բաթրիքի օլտուզու
ղարպ քէլիսասընա թապի՝ միլլէթլէր ինտին-
տէ, ինգըրազ իլէտիկինի կէօրիւնճէ, Ամէ-
րիգա իւլքետսընըն եէտի զապթ վէ իսթի-
լասընտան չըգտըղընը միւթէապգըպ չէշմի
հըրս վէ թամա՛ընի, Հինտիստան վէ Չինէ հասը
իտէն Ինկիլթէրրա տէվլէթի կիպի, քէնտուսի
տաիինազարը թէասուսի Շարգա տօղրու ի-
մալէ իլէյիւպ, Միլլէլը զարպիէնին գապուլ իյ-
լէմէտիքլէրի ըրպգաի մէզէլլէթէ, Միլլէլը
շարգիլէյի գօշմաղը գուրմուշ իտի, չիւն-
քի պուշլարը սահիպսիզ զան իտէր, վէ Հիւ-

քիւմէթը Սէնիւէ իլէ միւլը Իսափիւնին
էսսը միւնասիպաթ վէ իրթիպաթը օլմուշ օ-
լան ուսուլ վէ ատաթը մէզմէնէ , վէ հու-
գուգ ու մուգատտէսէյի միլիւնին նէ տէրէ-
ճէ մագհարը սահապէթ վէ հիմայէ օլտու-
ղունու վէ թէմամիւթինէ շէրիաթը Իսլամի-
յէնին զամին վէ միւթէքէֆիլ պուլունտու-
ղունու պիլմէզ իտի . շէյլէ քի պիւրհան վէ
տէլաիլի աթիւի իլէ միւսպէթ օլտուղու մի-
սիլիւ , էլլի սէնէտէն պէրու կէրէք տօղրու-
տան տօղրու ճիզվիթ բաբասլարը , վէ Բրո-
բախանաա շակիրտանը վէ մուրախասլարը ,
վէ կէրէք պիլ վասըթա սիւֆէրայի էճնէպիւթ
մարիֆէթիլէ , իյմալը էնվաի հիւէլ էյլէյիւպ ,
իշպու մէսլէքը թէարըղիւնին թէրվիճինտէ ,
ապա վէ գաթան թէրվիճի թէրէտաիւտ
էյլէմէտի :

Պին սէքիզ եիւզ օթուզ սէնէսինտէ Էրմէնի
Գաթօյիկ նամի իլէ պիր միլլէթ թէշքիլ օ-
լունտուգատէ , Բօմա հիւքիւմէթի իղրաղաթը
վագա'այէ հէվալէի սէմի իթիպար էյլէմէ-
յիւպ , Էրմէնի Գաթօյիկ քէլիսասը քիւրսի-
լէրինտէն պուլունան Կիլիկիա քիւրսիսինն ,
քէսըրը նուֆուղու մագսէտիլէ , Իսթանպու-
տա Լաթին քիլիսասը ուսուլի վէճհ իւզրէ
պիր քիւրսիլի ճէտիտ թէէսիսինի թէսաւ-
վուր էյլէյիւպ , շարգ քիլիսասընըն ուսուլ

վէ ատաթ վէ գաւանինի միւխիւ վարագա-
լէր նէշը էյլէտի:

Միւլը Շարգիւէի Իսէվիէյի մէնսուպ օլ-
տուգլարը քիլիսալէրինին հագգընտա թէճ-
ըիտ իլէ , զարպ քիլիսէսինէ իլթիճայէ իճ-
պար էյլէմէք վէ Նիւքիւմէթի սէնիէ իլէ
թէպաայի Իսէվիէ պէնինտէ , ճարի օլան շի-
րազէյի իրթիպաթը ֆէքք էյլէմէք մէմուրի-
յէթիլէ , Բրօքականտա մէքթէպինտէ նանը
մէֆսէտէթլէ բէրվէրտէ խայը շակիրտան
եէթիշտիրիպ , Մէմալիքի Օսմանիէնին հէլ-
թարաֆընա սէվգ էյլէտիքտէն սօղրա , թէ-
թիւմմէյի հիւլ վէ տէսայիս օլարագ , ագը-
պէթ շարգ քիլիսալէրինին լաղվ վէ իմհասը
հիւքմինտէն իպարէթ օլան Բէվէրսուրուս
նամ վարագայը տախի 12 թէմմուզ 1867 սէ-
նէսի նէշը էյլէտի:

Իշպու վարագա էվլէլա փիսգոբոսլարըն
ինթիխասլը , սանիէն բաթըիք վէ եախօտ
կաթողիկոսուն ինթիխասլը , ոալիսէն բաթ-
ըիք վէ եախօտ կաթողիկոսուն Բօմայէ թէպ-
լիւգի , բապիէն էմլաքը միլլէթին իտարէսի ,
խամիսէն Գաւանիւնի միլիէյի մէվճուտէնին
թաղէիրի ճիհաթընտէն միւնպահս խիւ-
լասա վէճհ իլէ , պէշ մատտէտէն իպարէթ օլ-
տուղու հալտէ , Բօմանըն էօթէտէն պէրու
Միւլը շարգիւէի Իսէվիէ հագգընտա թէ-

սասվալուրաթընըն նիւմունէսի , վէ մէսէքք
 թէարրիւզէսինին խարիթասի ատտ օլունա
 պիլիր : Էվվէլա միլլէթ թարաֆընտան բիս
 գորոսլուղա շայան ատտ օլունարադ , թէպ
 լիլ օլունաճադ իւչ զաթ տախի պէյէնիլմէ
 տիլի հալտէ , Բօմա հիւքիւմէթինին պիր
 տէօրտիւնճիւլի բիսգոպոս թա'ային իտէ
 պիլմէսի Բէվէրսուրուս վարադասընտա միւ
 սարրահ պուլունտուղունտան , բիսգոպոս ին
 թիխապընտա , Էհալի իլէ բուհպանը միլլէ
 թին հազգը միւտախէլէլէրի մահլ ու իպ
 թալ օլմուշ տուր , շէօյէ քի միլլէթ արթըզ
 Էմիլիէթինի ճալիպ զէվաթը ինթիխապէ
 մուխթար օլմայըպ , Էճանիպին իսթէտիկի վէ
 պէլքի Էճանիպին թահթը թէպախէթին
 տէ պուլունան պիր զաթը , Բէյիտի բուհանի
 կիպի գապուլ իթմէկէ մէճսլուր օլտուղուն
 տան , Մէմալիքի Օսմանիյէտէ հէր մուրախ
 խասըն մահզա Էճանիպին թէէսիր վէ թահ
 սինի իլէ ինթիխապ օլունմասը , վէ Զիւ
 բիւմէթի Սէնիյէնին պա պէրթթը ալիշան
 թէէսիրաթը Էճնէպիյէնին շու Էսէրինի
 թաստիգ էյլէմէսի վէ Բաբա հազրէթլէրինին
 Էլլիսի մագամընտա պուլունաճադ , պու կի
 պի բիսգոպոսլարտան հիչ պիրինին Էճանիպին
 Բէյի թահսիլ օլունմատըգճալու զումի թադ
 տիրինտէ ազլ օլունամամասը լազըմ կէլմիշ :

Սանկէն , բաթրիք վէ կաթողիկոս տա-
խի , պէր վէճհի պալա Բոմանըն միւնթէխա-
պը օլան մահգա բիսգոպոսլար Թարաֆըն-
տան ինթիխապ օլունուպ , Բոմա ճանիպին
տէն ալամէթը Թահսին օլարազ պալիոն
Թապիր օլունուր տըրմալը պիր եագայը
ախգ էյլէմէտիքճէ , իճրայի մէմուրիլէթ իլէ-
յէմէյէճէք տիր . շէյլէ քի , էհալի վէ բուհ-
պանըն էմին վէ միւնթէխապլարը օլմայըպ ,
միւճէրրէտ էճանիպին ալէթը միւտախալէ-
սի վէ էլչիսի պուլունան բիսգոպոսլար մա-
րիֆէթիլէ Թային գըլընան պիր բաթրիքի
գապուլ , վէ տէվլէթէ տախի քէֆիլլէրի կիպի
իրայէ իլէմէկէ մէճպուրիլէթլէրի , տէվլէ-
թին տախի իգաաթի էճնէպիլէ իլէ ինթի-
խապ օլունմուշ , վէ նէֆ'ի էճանիպի նէ-
ֆ'ի տէվլէթէ Թէրճիհ իլէմէյի էէմին իլէ
միւթէահիտ պուլունմուշ օլան պիր մէմուրի
Թէպա'աի սատըգասընըն քէֆիլլէ կիպի Թա-
նըմասը , վէ պա պէրաթը ալիշան նասպ
պուլումմասը , վէ էճանիպին ըէյ վէ մու-
վաֆֆագաթընը Թահսիլ իթմէտիքճէ , լու-
զումի Թագտիրինտէ ազլ իտէմէմէսի լազըմ'
կէլմիշ :

Սալիսէն բաթրիքին Բոմայէ օլան ճիհէ-
թը Թէալլուգ վէ միւնասիպէթինէ կէլինճէ ,
միւմայիլէյհ պէր վէճհի Բէվէրսուրուս հեր

ուժուրու խուսուսունտա Բօմա հիւքիւմէ-
թինին ըիզասընը Թահսիլ իթմէյէ , վէ 'հէր
պէշ սէնէտէ պիր քէրրէ , ուժուրու մէմու-
րէսինէ վէ իրատ վէ մէսարիֆէ տայիր հի-
սապ վիրմէք իշիւն եէմին իթմէկէ մէճպուր
օլմուշ օլտուլունտան , Բօմանըն ըիզասը
Թահսիլ օլունմատըգճա , արթըգ միլլէթ վէ
տէվլէթին բաթըլքտէն պիր վէճհ իլէ հի-
սապ իսթէյէմէսի լազըմ կէլմիշ :

Բապիէն , պէր վէճհի Բէվէրսուրուս ,
Էրմէնի Գաթօլիկի միլլէթինէ այիտ օլուպ ,
մէմալլէքի Օսմանէյէտէ պուլունան , վէ հազ-
գը Թէսարրիւֆլարը մէհաքիմ վէ ազլամը
տէվլէթի Ալլէտէն սուսուր իտէն սէնէ-
տաթ իլէ մուսատտազ պուլունան պիլ ճիւմ-
լէ էմլաք , վէ ագար , վէ քէլիսա , վէ խասթա-
խանէ , վէ պուլարըն իրատը տօղրուտան
տօղրու Բօմա հիւքիւմէթինին նէզարէթի ալ-
թընա ալընտըղը միւսարրահ պուլունմաղլէ ,
արթըգ միլլէթ վէ տէվլէթին Բօմանըն ըի-
զասընը Թահսիլ իթմէտիքճէ , էմլաքը մէզ-
քիւրէյի պիւ' վէ Ֆիւրուսթ վէ Թազէիր վէ
իտարէ իտէմէմէլէրի լազըմ կէլմիշ :

Խամիսէն , պալատէ մէսթուր ահքեա-
մըն վազթ վէ մէհալ վէ զէվաթէ կէօրէ ,
իլէրուտէ լազըմ կէլէճէք Թատիլաթ , վէ
Թազէիրաթը հազգը տալսի պէր վէճհի Բէ-

վերսուրուս , Բօմա հիւքիւմէթինէ միւճէր-
րէտ հասր օլունմուշ օլտուղունտան , ար-
թըգ միլլէթ վէ տէվլէթին Բօմա Թարա-
ֆընտան իլէրուտէ էնվայը մուամէլաթի միւ-
թէճաւիղանէյէ ինթիզար իլէմէսի լազըմ
կէլմիշ :

Իշթէ մէմալիքի Օսմանիյէտէ միւթէվաթ-
թին պիլ ճիւմէ Գաթօլիկ միլլէթլէրի հագ-
գընտա Թամիմի միւթէսավվուր պուլունտն
ուսուլ պալատէ մէսթուր մէվատտէն իպա-
րէթ օլուպ, զալիպա՝ Հասուն էֆէնտինին ավէ-
նէ վէ Թարաֆկիրանընըն գուվվէի նուֆուզ-
լէրինէ իսթինատէն, էվվէլա Էրմէնի Գաթօլիկ
ճէմաաթը հագգընտա իճրասընա Թէշէպպիւս
օլունտու իսէ տէ , ահքեամընըն ֆէսատը վէ
էսասընըն պութլանի ճիհէթի իլէ , միլլէթը
մէդքիւրէնին էրպապը տիրայէթ վէ սատա-
գաթը Թարաֆընտան ճէրհ վէ րէտտ օլուն-
տու :

Չիւնքի վարագայի մէդքիւրէնին ահքեա-
մը միւթէճաւիղանէսի , զաթէն մուխիլլի է-
ուասը միլլէթ վէ Թէպալիէթ օլտուղու շէյ-
լէ տուրսուն , ահքեամը միւթթասըֆանէ-
տէն իպարէթ պուլունմուշ օլսա պիլէ դա-
պուլի նագապիլ իտի :

Չիրա Ղարսլ բաթրիքի օլան Բաբա հագ-
րէթլէրինին հիշ պիր վագըթ Թահթը իտա-

ընկերներն առաջնամարտ զօրն միելը Շար-
գիէ քիլիսալէրինին ումուր ու խտարէսինէ
գարըշմաղա սէլահիյէթի օլմատըղընտան, պու-
պապտէ սուտուր խտէճէք հիջ պիր էմրի է-
սասէն մագպուլ վէ միւթէպէր ատտ օլու-
նամաղ խոի :

Իշթէ Հիւքիւմէթի Սէնիյէ շուրալէրինէ
միւթթալի օլուպ, հիւքիւմէթ իչինտէ տի-
կէր պիր հիւքիւմէթ բէյսա օլունմամասը
իչին, սատըր էսպագ մէրհում Աալի փա-
շանըն զէմանընտէ միւքէրրէր Բէվէրսու-
րուս վարագասընը գաթիէն ըւտտ իլէ-
տի . վէ միւճիւպինճէ Բաթրիք Թային օ-
լունմուշ զօրն Հասուն էֆէնտիյի բաթ-
րիքիքտէն 1/13 քեանուրնի էվիլէ 1870 սէնէ-
սի ազլ խոիւպ, պէյլէլիք իլէ Փաթիհ Սուլ-
թան Մէհմէտ զէմանընտան պէրու, միլէլը Ի-
սէվիյէնին նայիլ օլակէլտիքլէրի հուգուգու
իմթիյաղաթը մուհաֆաղա վէ իպգա պու-
յուրուտ :

Հասուն էֆէնտինին Թարաֆկիրլէրի Բէ-
վէրսուրուս վարագասընըն ահբեամը միւ-
զիրրէսինի անլամայաճադ գատար ճահիլ օ-
լամուղլար, անճագ պիր վագըթ Տէվլէթը
Ալիյէնին պագասընտան նա իւմիտ օլուպ,
17 մայիս 1847 սէնէսի Թարիխիլէ Հա-
սուն էֆէնտինին Բամայէ եազմը օլտուղու

մէքթուպ (1) Բօմա հիւքիւմէթինին մէսէլէյի
չարգիյէտէ իթթիխազ իլէտիկի ուսուլու
բօլիթիգըէսինին թէրվիճինէ մէտար օլան իշ-
պու վարագայի դավայիլի բօլիթիգիյէտէն
պիլ իսթիֆատէ, հէր նասըլ իսէ Տիվանը
հիւմայիւնտէ գայտ ու թէտվին իթտիր-
միշ, վէ Հասուն էֆէնտինին միւճիպինճէ
թայինինէ տախի 14/26 էյլուլ 1867, վէ 28
ճէմազի իւլ էվլէլ 1284 սէնէսի տէլալէթ իւ-
լէմիշ օլտուգլարընտան, շիմտի Հիւքիւմէ-
թը Սէնիյէ թէպա'այի ոստորգէ իլէ պէրա-
պէր վարագայի մէգքիւրէնին մէֆսէտէթ
ահքեամընը մութէրիֆ պուլունտալար, հա-
յիգ օլտուգլարը բիւթպէ, վէ նայիլ պու-
լունտուգլարը մէմուրիյէթ, վէ սայէյի տէվ-
լէթտէ իտտիխար իլէմիշ օլտուգլարը էմվալէ
մուգապիլ, քիւֆրանը նիլմէթի իիսթիեար իւ-
լէմիշ օլտուգլարը ազնաշըլաճաղընտան, իթ-
թիհամատտէն թախլիսի կիրիպան իլէմէք
էֆքեարը իլէ, վարագայի մէգքիւրէնին ահ-
քեամը միւթէճավիղանէյի բօլիթիգիսինէ
թէնպիհաթը բուհանիյէ նամընը վէրիպ, ա-
հալի միլլէթի հէմէֆքեարլարը օլան բուհ-
պանտէն պըրարագ, խահ նա խահ մէսլէքը
խիեանէթի իիսթիեարէ իճպար, վէ Հիւքիւ-
մէթի Սէնիյէյի տախի թէրէտտիւտէ տիւ-
չար իլէմէք մագսէտիլէ, պաղը սիւֆէ-

րայի էճնէպիյէտէն ճէսարէթ ալարապ , Բէ-
վէրսուրուս վարսագասընա մութէրիզ րէհա-
պին հազդընտա , Բոմանըն լանէթինի 2 թըշ-
րինի սանի 1870 տէնէսի տավէթ խլէտիէր :

Պէշլէլիքլէ վիճտանը ահալիի թախտիշ
խլէմէք իսթէտիլէր իսէ տէ , սաֆսաթա վէ
մաղլաթայը րուհանիյէնին հիւքմ ու գէմանի
կէչմիշ օլուպ , Հիւքիւմէթի Սէնիյէ տախի ար-
թըզ թէպա'այի Նսէվիյէնին մէսայիլի մէզհէ-
պիյէլէրինէ վուգուֆու թամ բէյտա խլէ-
միշ օլմասը իլէ , Բոմանըն Նոն Բոնիֆոսընէ Նոն
Բոնիֆոս իլէ մուգապէլէ խլէմիշ օլտուղուն-
տան , տավէթ խլէտիքլէրի լանէթ թէպա'ա-
յի սատըգայի Սամանիյէնին ուրուգը ղայ-
րէթը համիյէթինի մահալա թահրիգտէն պաշ-
գա պիր շէյէ միւֆիտ օլմասը . շէշլէ քի ,
էհալիի միլլէթ Հասուն էֆէնտինին միլ-
լէթ վէ տէվլէթին թէմամիլլէթը հուգուգու-
նուն մուհաֆազասընը եէմին իլէ միւթէտ-
հիւտ պուլունմուշ իքէն , եէմինի խիւաֆըն-
տա նէֆ'իի միլլէթ , վէ տէվլէթի էճնէպի
պիր հիւքիւմէթէ ֆէտա խլէմիշ օլմասընա ,
վէ միլլէթ քիւրսիսինին թէմամիլի հուգու-
գունու մուհաֆազա խլէմէք շարթը իլէ , Կի-
լիկիա բաթրիքի ինթիսապ օլունմուշ իքէն ,
հուգուգու մէզքիւրէյի քիւլլիյէն էճնէպի-
յէ թէրք վէֆիւրուսթ խլէմիշ պուլունմա-

սընա , վէ կաթողիկոսարըն էօթէտէն պէ-
րու տէվլէթ վէ միլլէթէ այիտ օլան հագգը
ինթիխասպընը էճնէպի պիր հիւքիւմէթէ
ֆէրաղ իլէտիկինէ մուգապիլ , Բօմա Թարա-
ֆընտան Կաթողիկոս Թային գըլընմասընա ,
վէ հիւքիւմէթի մէգքիւրէնին նէֆ'իի ֆայի-
տէսինի Տէվլէթը Ալիւէնին նէֆ'իինէ Թէր-
ճիհ իլէմէք շարթը իլէ Բօմայէ եէմին վի-
րուպ' , էճնէպի սըֆաթընը իգոսա վէ արթըգ
Թէրգը միլլէթ վէ Թէպախէթ էյլէմիշ օլմա-
սը իլէ , Թէպոսայի Իսէվիէի Օսմանիէնին հու-
ղուրը Տէվլէթտէ բաթըիք վէ քէֆիլի կիպի
Թանըլմագ հագգընը զայպ իթմիշ օլտուղու-
նա մէպնի , պունտան պէջլէ էրմէնի Գա-
թօլիկ ճէմաաթընըն րէյիսի մէշրույի օլմայա-
ճաղընա հիւքմ իլէյիւպ , Կիլիկիա քիւրսիսի-
նին միւնհայ օլտուղունու իլան իլէ , 2 շու-
պաթ 1871 սէնէսի ուսուլու գաոթիմէյի միլի-
յէէ Թէվֆիգէն , րուհպան վէ բիսգոպոսար
մարիֆէթի իլէ , Տիեարպէքիր բիսգոպոսու
ֆաղիլէթիւ Պախթիեարեան էֆէնտիլի , Տօ-
գուղունճու Պետրոս նամի իլէ Կիլիկիա
բաթըիքիկինէ պիլ ինթիխասպ Թային իլէտի ,
13 շուպաթ 1871 սէնէսի Բօմա հիւքիւմէթի
տախի էհալիի միլլէթին քէմալը սէպաթ , վէ
մէքէնէթ իլէ տափասընտա բայտար պու-
լունտուղունու կէօրիւնճէ , հարէքեաթը

միւթէճավիղանէի պէնիյէսինի միւրայեանէ
 թատիլ էյլէյուպ , էօթէտէն պէրու եալընըզ
 Գաթօլիկ հիւքիւմէթլէրի իլէ ագաը մուա
 հէտէ էյլէմէկի գայիտէ իթթիխազ էյլէ
 միշ իքէն , սուրէթը ախէր իլէ Բէվէրսու
 րուսուն ահքեամընը Մէմալիքի Օսմանիյէ
 տէն եիւրիւթմէք իչիւն , Տէվլէթը Ալիէ ի
 լէ ագաը մուահէտէյէ մէմուր , Մօնսին
 եօր Ֆռանքիի Տէրսաատէթէ իզամ էյլէ
 տի , 1 նիսան 1871 սէնէսի . վէ սատորը էս
 պագ Աալի փաշա հազրէթլէրի , իշպու թէք
 լիֆի աճիպի րէտտ էյլէմիշ իքէն , իրթիհալի
 տարը պագա էյլէմէսի իլէ , մէսէլէնին հալը
 պիթթապի խալէֆլէրի տէվլէթլիւ իւպի
 հէթլիւ Մահմուտ փաշա հազրէթլէրինէ
 գալմըշ իտի . մուշարիլէյհ հազրէթլէրի
 սէպգաթ իտէն գարարը թէէիտէն Հիւ
 քիւմէթը Սէնիյէնին Բօմա իլէ մուահէտէյէ
 կիրիշէմէեէճէկինի , վէ արթըզ Մօնսինեօր
 Ֆռանգինին մէմուրիյէթի խիթամ պուլմուշ
 օլտուղունու պիլ պէյան , 20 թշրինի էվվէլ
 1871 սէնէսի րէվէրսուրու վարագաոր ճէրհ
 օլունմուշ օլուպ , միւճիպինճէ թային օլուն
 մուշ օլան Հասուն էֆէնտի տախի բաթրէք
 թանըլամայաճաղընտան , միլէլի Իսէվիլէնին
 մէրի վէ ճարի օլան ուսուլլէրի վէճհ իւզ
 րէ էրմէնի Գաթօլիկ ճէմաաթընըն տախի

րէյիսի բուհանիսինին ինթիխապ օլունմասը
 նը էմր պուլսւրտու իսէ տէ , 1 Մայիս 1872
 սէնէսի Հասուն էֆէնտինին Թարաֆտարլարը
 գըլլէթը նուֆուսլէրինէ կիւլլէնմէյուպ՝ Հա-
 սուն էֆէնտինին վէ Իւլթրամօնթէն բա-
 բասլարըն վէ Իւլթրամօնթլէր մէսլէրինի իւ-
 թիգամ իտէն պաղը սիւֆէրանըն թէշվիգի ի-
 լէ , էքսէրի ուշագ վէ Թաշրալըլարտան ի-
 պարէթ , վէ իքի եիւզ էլլի քիշիտէն միւրէթ-
 թէպ խաֆիէն պիր մէճիս սագու իտիւպ , Ռէ-
 վէրսուրուսուն ահքեամը միւճիպինճէ բիս-
 կոպոս Թային օլունմուշ օլան Թիւքեան
 Պետրոս էֆէնտիի , բաթրիք ինթիխապ , վէ
 իսմի վէ ճիսմի օլմայան , պինի միւլթէճավիդ
 պիր Թագըմ քէսանըն իմզալարը իլէ մում-
 զա սախթէ պիր գըթա արիդէ իլէ քէյֆիէ-
 թի Պասպը Ալիէ թէպլիդ էյլէտիլէր . շէյ-
 լէ քի Հիւքիւմէթի Սէնիէ քէմալը սասպը ս-
 իթիտալ իլէ , արիդէյի մէգքիւրէնին սասէ
 ըէտտի իլէ իդթիֆա էյլէյուպ , Թարաֆէյ-
 նին տախի հագգընը իպթալ էյլէմէմէք էֆ-
 քեարը իլէ հագգը ինթիխապէ նայիլ օլան
 պիլ ճիւմիէ էֆրատը միլլէթին , Պէյ օղլուն-
 տէ Մէքթէպի Սուլթանի տիվանխանէսինտէ
 պիթթէճէմմիւ , Պէյլիքճիի Տիվանը հիւմա-
 յիւն պէյ էֆէնտի հագրէթլէրինին հուղու-
 բունտա բաթրիքլէրինի ինթիխապ էյլէմէլէ-

րինի էմր պուլուրտու , 9 Մայիս 1872 սէնէսի.
 Հասուն է ֆէնտինին Թարաֆտարլէրի ինթի-
 խապէ միւտսիսէլէ իլէ գըլլէթը նուֆուսէ-
 րինի իսպաթ իթմէմէք իչիւն , Թարիգը մին-
 ճանէղէթի իսթիեար , վէ Մըսըրը Պօղոս
 պէյ վէ Վարդան պէյ վէ Սպտալ էֆէնտիլէրի
 Պէյլիքճի պէյ էֆէնտի Հազրէթլէրինին նէգ-
 տինէ վէքեալէթէն սէվգ իտէրէք , միւմայի-
 լէյհիւմի , օրատէ պիթ Թահրիր իմզալամըշ
 օլտուգլարը պիր գըթա վարագա մաէլինճէ ,
 աֆօրօղ ալթընտէ պուլուրնան բաբասլէր իլէ
 հէմպէզմը ինթիխապ օլունմայաճագլարը կի-
 պի , պու կիպիլէրին ինթիխապէ Հագգլարը
 տախի օլմայաճաղընը պէյան իտիւպ , Բէվէր-
 սուրուսուն գապուլինտէ միւսիրը օլտուգ-
 լարընը Թարգը ախէրլէ իսպաթ էյլէտիլէր .
 չիւնքի աֆօրօղու օլտուգլարը ճիհէթլէ ,
 ինտլէրինտէ միւթթէհիմ պուլուրնան բա-
 բասլարը միւճէրրէտ Բէվէրսուրուսա միւ-
 թէրիղ օլտուգլարը իչիւն , աֆօրօղա տիւչար
 օլտուգլէրինտէ , շու եիւզտէն վէրիլէն ա-
 ֆօրօղու Թէնսիպ էյլէմէկէ Բէվէրսուրուսա
 Թէվիլաթ իլէ Թաստիգ իյլէմէքտէն մանա
 վէրիլմէղ . հէր նէ հալ իսէ էմրը ալիլէ իմ-
 Թիսալէն միւնթէխէպինտէն պին իւչ եիւզ
 քէսանըն էքսէրիլէթը արասը իլէ Տիեար-
 պէքիր բիսիպոսու ֆաղիլէթլիւ Քիւբէլէան

Յովհանն էֆէնտի բաթրիք ինթիխապ օլուն,
մուշ, վէ հուզուրու շէֆգէթ մէվֆուրու ճէ-
նապը Փատիշահիտէ միսուլ շանի իլէ թէֆ-
խիր պուլլուլմուշ, վէ մէմուրիլէթի սա
պերաթը Ալիշան իճրա պուլլուլմուշ իքէն,
եինէ Հասուն էֆէնտինին թարաֆտարլարը
Տէվլէթը Ալիլէնին ումուրու խուսուսունա
միւտախէլէյէ ֆուրսաթճը օլան պաղը սիւ-
ֆէրայը էճնէսլիլէյէ շու վիրտի զէպան էյլէ-
տիքլէրի աֆօրօզու ալէթի վէրսի իլէ իրայէ
խտէրէք, օրթալըղը պիր գաթ տահա գարըշ-
տըրմաղա գալգըշտըլար. շէյլէքի Հիւքիւմէ-
թը Սէնիլէ արթըգ տէֆը թօխմու ինթի-
լալ իչիւն, Հասուն էֆէնտինին Մէմալիքի
Օսմանիլէտէն իուրուճունտան պաշգա չարէ
կէօրմէյիւպ, միւմաիլէյհի թէսլէիտ էյլէտի =
Հասուն էֆէնտինին ամէնէլէրի կէրչի Րէվէր-
սուրուսուն Տէվլէթը Ալիլէ թարաֆընտան
գապուլ օլունաճաղընտան գաթը իւմիտ
էյլէտիլէր իսէտէ, մէղքիւր Րէվէրսուրու-
սուն րուհունու պէսլէմէք վէ միլլէթին էմ-
լագ ու ագարընը եաղմա վէ թալան էյլէ-
մէք իչիւն, Րէվէրսուրուսու թանըմայան
լարտան պիթթէֆրիգ այրու պիր հիլէթ վէ
թէշքիլ էյլէմէլէրինէ միւսաատէ օլունմա-
ուընը, վէ օլունմատըղը հալտէ, 1828 սէնէ-
սինտէ աթալարը կիպի թէղէիք օլունմուշ

Օլաճագլարընը պիլա ար ու հայա էճանիպին վասըլը կիւշի միւտախէլէսի օլաճագ տէրէ-
ճէտէ սուզկիւզար իլէ իլան էյլէտիլէր :

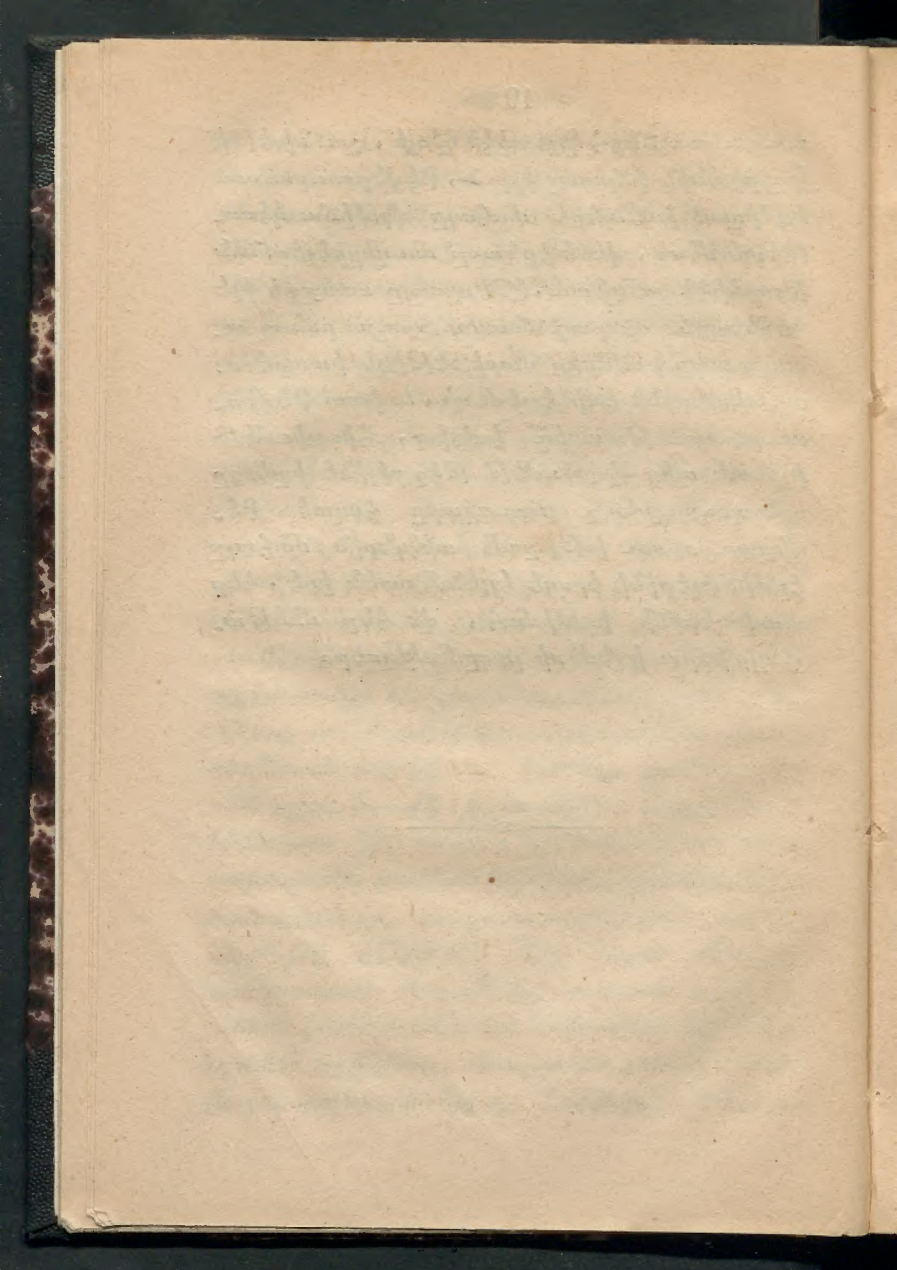
Ուսուլ վէ գավայիտի տէվլէթէ մուխալիֆ օլմայան վէ ասայիշի ալէմի իսլալ էյլէմէյէն պիր մէզէհպ հազգընտա եայընըզ իրգա օլու-
նան թասիպաթ թաղէիգաթ ատոտ օլունա-
պիլիր : Պու ճիհէթլէ Րէվէրսուրուսու իլթի-
զամ էտէնլէրին մազհէրի օլտուգլարը մուա-
մէլէյի մութէտիլանէ , էրմէնի Գաթուլիքլէ-
րին 1828 սէնէսինտէ տիւջար օլտուգլարը մէ-
հան ու մէշագգաթէ թէշպիհ օլունմազ իսէ
տէ , ֆադաթ պունա թաղէիգաթ նամը վէ-
րիս , հազգընտա սիւֆէրայի էճնէպիլէնին
տըգգաթընը ճէլպ էյլէմէք , 1828 սէնէսինտէ
վուգու պուլան թաղէիգաթը միւթէէսիւ-
ֆէնին խիւաֆը րէյի , միլլէթ , էրմէնի բաթ-
րիքի իլէ պազը միւթէպէրանըն էսէրը թէա-
սիւպինտէն իսէ , էճանիպին միւտախէլէսինէ
էմսալ վէ սասըրգա օլմագ իւզրէ , ճիզվիթ
վէ բրօբախանտա բաբազլարընըն էսէրը թահ-
րիք վէ թէշվիգի օլտուղունա պիր տէլիլի
ճէլիլ օլտուղու ինքեար օլունամազ , վէ Րէ-
վէրսուրուսուն զիյրի բէրտէի րուհանիտէ
պիր թագըմ ահքեամը ֆասիտէյի միւթէճա-
վիզանէյի շամիլ , վէ հուգուգու միւսէլլէմէյի
միլիթէթ վէ սալթանաթը մուխիլլ էճնէպի

պիր հիւքիւմէթին թանգիմ էյլէտիկի պիր
գանուենամէ օլտուղու հալտէ, թէպաայը
Սալթանաթը Սէնիյէտէն պուսու գապուլ
իտէնլէր հագգընտա լազըմ կէլէն մուամէ
լէյի թէհաֆֆուգիյէ վէ ինգէպաթըլէտէն
պաշգա նամ վէրիյէմէզ. վէ արթըգ Բէ-
վէրսուրուստան վազ կէչմէյէն քէսանը միհ-
րի մախսուս վէրմէք, վէ եախօտ էրմէնի
Գաթուլիք բաթրիքխանէսինտէն պիթթէֆ-
րիգ հէր նէ նամ իլէ օլուր իսէ օլտուն,
պէջիւք վէ քիւչիւք իլթիճայէ մահալ կէօս-
թէրմէք Բէվէրսուրուսու ըէտտ էյլէտիք-
տէն սօղրօ, ահքեամընը պիր սուրէթլէ իճ-
րա վէ բուհունու պէսլէվէք օրաճաղընտան,
վէ պիր հիյէէթի բուհանիյէ ըէյիսսիզ օլմա-
յաճաղը ճիհէթլէ, շու Բէվէրսուրուսու իլ-
թիզամ իտէնլէրին թանըլմասըլէ ազլ օլուն
մուշ օլան հասուն էֆէնտինին տախի ըէյիս-
լէրի կիպի թանըլմասը լազըմ կէլէճէկինտէն,
վէ Հիւքիւմէթը Սէնիյէ շու հալը թէրէտ-
տիւտ վէ թէգէպպիւզիտէ թուլ միւտտէթ
մէտաւիլիմէթ իտէր իսէ, Բօմա հիւքիւմէթին
տէն զիյատէ, քէսիր էլ նուֆուս օլան Տէվ-
լէթլէր ագհէմէ հալ թահթը թէպաիյէթը
Տէվլէթը Ալիյէտէ հէմմէզհէպլէրի օլան մի-
լէլի սայիրէյի Իսէվիյէնին տախի Բէվէրսու-
րուս վէրագասընըն ահքեամընա թէվֆի-

գէն իտարէ օլունմալերինի մութալէպէյէ
 մութէճասըր օլաճագլարընտան , վէ արթըգ
 թէպաայի Իսէվիյէ իլէ մէթպուլի պէյնինտէ
 շիրաղէի իրթիպաթ վէ միւնասէպաթ քիւլ-
 լիէն մահվ օլունուպ , շիմտիյէ դատար սարֆ
 օլունան մէսաի վէ իգտամըն սէմէրէսիզ գա-
 լաճաղը շէջլէ տուրսուն , 1853 սէնէսինտէ
 տէօքիւլէն գանլէր տախի պօշա տէօքիւլ-
 միւշ օլաճաղընտան , վէ Էվրոբա հիւքիւ-
 մէթլէրի քէնտի միւլքլէրինտէ Բէվէրսու-
 բուսուն պիր միսլի օլան Սիլլապիւս վա-
 բագասընը գապուլ էթմէմիշ իքէն , Հիւ-
 քիւմէթը Սէնիյէնին Բէվէրսուբուսուն ճէր-
 հինտէն իհթիրաղ իլէ պաղուլի շէճաաթ վէ
 ազամէթինէ մաալիւգ թաարբուզաթը էճնէ-
 պիւէյի տաֆի նուսխա մագամընտա օլան 1856
 սէնէսի ահտնամէսինին տօգուզունճու մատ-
 տէսինտէն իսթիֆատէ էյլէմէք խուսուսըն-
 տան պիլէ խուվֆ էյլէտիկինի կէօքիւնճէ ,
 ֆիմսպատ հէր ումուր ու խուսուստա միւ-
 տախիլէտէն գաթան իճթինապ էյլէմէյէճէք-
 լէրի աշիքէար պուլունտուղունտան , Հիւ-
 քիւմէթի Սէնիյէնին հէր հալտէ մէսլէքի
 իթթիրատտէ սէպաթ իլէ պալատէ զիքր օ-
 լունան խաթարտէն մուհաֆազայը հիյեթթը
 Տէվլէթ զըմընտա հուգուգու սալթանաթ
 վէ թէպայեթի վիգայէ էմէլի իլէ , Բէվէր-

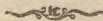
սուրուսու ճերհ էլէտիկի կիպի , շու նիւթի
խայրիւննին իճրասը իչիւն , Բէվէրսուրուսու
իլթիզամ իտէնլերէ մահալը իլթիճա կէօս
թերմէմէսի , վէ էֆքէարը մուզիրրէլէրինն
թասհիհիդմնընտա , թէպապը սատրգէ իւէ
հէմնէշիյն օլարագ նասպ պուլուրմուշ օլ
տուգլարը բաթրիք մարիֆէթիլէ իտարէ օ
լունմալէրիննի էմր էլէմէսի , Եօխսա Բէվէր
սուրուսու թաստիգ իլէյիպ , հիւքիւմէթ
իչինտէ պիր հիւքիւմէթ թէշքիլնէ իղմազը
այն պուլուրմուշ օլտուգլարը հալտէ , Բէ
վէրսուրուսու իլթիզամ իտէնլերին մահալը
իլթիճալէրիննի իրայէ էլէնմէքտէն իսէ , հէր
տաւալէրիննի իսթիմահ , վէ հէր մութա
լիպի իճրա իլէմէսի լազըմ կէլուր :

ՍՈՒՐԵԹԻ ԹԵՐՃԻՄԷ (1)

Էրմէնի Գաթօլիք միլէթինին իսթանպօլ սէր-
բիսգոպոսու ըրւթպէթլու Հասուն էֆէնտինին
Բրօքականտա ըրասէթի թարաֆընտան քէնտի-
սինէ վազը օլան պազը էսիլէյէ ճէվապէն թագ-
տիմ իթմիշ օլտուղու մէքթուպուն թէրճիւմէսի
տիր :

Պատ էլ էլգապ .

1846 սէնէսի շէհրի էլլուլի եէտիսի թա-
րիխի իլէ միւհրրախէն էրմէնի Գաթօլիք միլ-
լէթի միւթէպէրանը թարաֆընտան թագ-
տիմ օլունան արզուհալըն մէվատտը միւն-
տէրիճէսի հագգընտա պիր գարսըր վէրիւ-
մէզտէն էլվէլ, պու պապտէ մալիւմաթը
աճիզանէմին իսթիհսալը զըմնրնտա պազը է-
սիլէյի շամիլ սէնէի հալիյէ շէհրի շուպաթըն
23 թարիխի իլէ միւհրրախէն վարիտ օլան
էմրնամէլէրինէ ճէվապէն հայիզ օլտուղում
սըֆաթը ըուհանիյէ իգթիզասընճա, քէմալը
նաֆիլէթի պալ վէ միւճէրրէտ քիլիսամըզըն
թէզայիւտի նէֆ' ու ֆայիտէսի մագսէտի
իլէ, շէյլէ պիր մատտէի միւհիմմէ հագ-
գընտա վարիտի խաթըր օլան պազը միւթա-
լաաթըն արզ ու պէյանընա միւճասէրէթ
գըլընտը : Պու մատտէտէ միւթալաա օլու-

նաճագ իբի սուրէթ օլտուղու էմրնամէի ֆա-
զըլանէլէրինտէ պէյան պույրուլու , պուն-
լարտան պիրինին միլլէթի մէրգումէ Սթան-
պօլ սէրբիսգոպոսունուն պէլտէի մէղքիւրէ
հէյեթթի բուհանիյէսի թարաֆընտան ինթի-
խապ օլունմասը , վէ տիկէրինին իսէ , (Սօֆ-
րական) եանի սէրբիսգոպոսուն տայիրէի
հիւքիւմէթի տախիլինտէ պուլունմասը լա-
զըմ կէլէն բիսգոպոսլար լէտ էլ թայելին
սէրբիսգոպոս ինթիխապընըն պունլարա հէ-
վալէ գըլընմասը մատտէլէրինտէն իսլարէթ
օլտուղու աղնաշըլմըռ տըր :

Պիրինճի սուրէթտէն պահս օլունուր ի-
սէ , էվլէլա մանասթըրլար ազասընտան օլան
բուհպան իլէ սայիրլէրի պէյնինսէ էօթէտէն
պէրու ճէրիյան իտէն իտտաա վէ ինթիլա-
ֆըն արզ վէ իշարը չազըմ կէլիր . շէցլէ քի ,
ատի բսբասլար , մանասթըրը բահիպլէրին
քէնտիրլէրի կիպի ալ էտ տէվամ շու ճէմաա-
թըն խըտմէթի բուհանիյէսինտէ պուլունմա-
յըպ , անճագ մէնսուպ օլտուգլարը թարի-
գին վէզայիֆի մախսուսէսի իլէ իմթիզաճ ի-
տէպիլէճէք եօլտա խըտմէթի բուհանիյէտէ
պուլունապէլտիքլէրինտէն պահսլա , պուն-
լարա միւսաֆիր նազարը իլէ պագմագտա
օլտուգլարը կիպի , բուհպան կիւրուհու տա-
խի Սթանպօլտա պուլունտուգլարը միւտ-

տէթճէ բաբասլար կիպի ճէմաաթըն խըտ-
մէթիրուհանիյէսինտէ միւտավէմէթտէ գու-
սուր իթմէտիքլէրինի իտտաա իլէ , բաբաս-
լարըն հայիլ օլտուգլարը հուգուգտան պիր
վէճհ իլէ մահրումիյէթլէրինի գապուլ իթ-
մէմէքտէ տիրլէր :

Շու սըրատա կէրչի սէրբիսգոպոսուն ին-
թիխապը խուսուսունտա բաբասլար իլէ պէ-
րապէր ըուհպանտան պազըլարընըն տախիլ
օլմալարը խաթըրա կէլիր իսէտէ , շուրասը
շայանը միւթալաա տըր'քի , բաբաս վէ ըուհ-
պան սընըֆլարը պէյնինտէ էօթէտէն պէրու
տէրքեար օլան միւնաֆէրէթ շէօյլէ տուր-
սուն , պիր թարաֆտան բաբասլար , վու-
գուաթը իսպաթը միւտտաայա տէլիլ իտէ-
րէք , իշպու միլլէթ քիլիսասընըն էմրի իտա-
րէսինին մահգա քէնտիլէրինէ մախսուս օլ-
տուղունու իտտաա իթմէքտէ , վէ պիլաքս
տիկէր թարաֆ վէ պա խուսուս Վէնէտիկ
րահիպլէրի աղնաշըլտըղընա կէօրէ , մէնա-
ֆիի մախսուսէլէրի իչին , իշպու Սթանպօլ
սէրբիսգոպոսըլուղու մէսնէտինին մանաս-
թըրլարը ազասընտան պիրինէ թէֆլիղ օլուն-
մասը էմէլինտէ պուլունտուգլարընտան , վէ
շու հալ խալգճա պիր խայլի մազարաթը
միւսթէլղէմ օլտուղունտան , ալէնէն պէյա-
նընա միւճասէրէթ գըլընմըշ տըր :

Մալիւմիւ ֆաղրլանէլէրի պույրուլտու
ղու իւզրէ , բահիպլէր իւչ սընրֆտան , եւ
նի Վէնէտիկ վէ Վիէննա Միլիթարեանլէրի
իլէ Անտօնեան Թարիգի բուհպանընտան իւ
պարէթ օլուպ , պունլար կէրչի բաբասլարա
րիգապէթտէ միւթթէֆիգ կէօրիւնիւրլէր իւ
սէ տէ , մադասիտի մախսուսէլէրի սայիգասը
իլէ քէնտի արալարընտա տախի ուղրաշմագ
տա , վէ պէյն էլ նաս իսթիլալ իգայի իլէ
իսթիւրահաթը ճէմաաթը իիսլալ իթմէքտէ
տիլլէր :

Բուհպանը մէրգումէնին պու Թարաֆտա
հիչ պիր մանասթըր վէ իգամէթկեահ մախ
սուպլէրի օլմայըպ , բաբասլար կիպի խանէ
լէրի տօլաշարագ , վէ կէճէլէրի տախի շու
նուն պունուն էվինտէ գալարագ , իւլֆէթ
վէ Թէքարրուպ խլէտիքլէրի քէսանը էֆ
քեարը մախսուսէլէրինէ Թէշվիգ , վէ իճապը
Թագտիրինտէ ալէնէն քէնտիլէրինէ Թէսա
հուպ իլէ մէնֆաաթլարընը Թէրվիճ իթմէյէ
անլէրի Թէշվիգ վէ Թահրիք իտէրլէր : Իշ
Թէ էֆքեարը միւթէգատտէ վէ մուխթէլի
ֆէ ասհապընտան օլան սունուֆը բէհապի
նին ալէտտէվամ իլգա խլէտիքլէրի միւշքի
լաթ վէ էհալլիի իսֆալ իլէ , խտտաալէրինէ
Թէշրիք իչիւն խգա իթտիքլէրի Թահրի
քեաթ շու մարուզաթտան աղնաշըլտըղը կի

պի , պու եիւզտէն հուզուրու ումումինին
 նէ տէրէճէ միւնսէլիպ օլտուզու վէ տօսթ-
 լար արասընտա վէ ֆամիլեալար պէյնինտէ
 նէ մէրթէպէ նիֆագ վէ թէֆրիգա զուհու-
 րա կէլտիյի տախի սուհուլէթլէ աղնաշըլա-
 պիլիւր , վէ պու հալլէր իսէ , մագսէտ վէ
 մէնֆաաթը մախսուսէլէրի հուսուլունա մէ-
 տար օրսպիլտիքճէ , իճրա օլունմագտա տոր :
 Բուհպան թագըմընտան պիր շախսըն սէր-
 բիսգոպոս ինթիխապ օլունմասընըն ճէմաաթ-
 ճա մէլհուզ օլան մագարրաթընա մէպնի .
 պունլարըն մատտէի ինթիխապտա գաթան
 միւտախէլէ իթմէմէլէրինէ գարար վէրիլսէ
 պիլէ , պալատէ կէօսթէրիլէն մէհագիրի վա-
 խիմէ պունուկա միւնտէֆի օլմայըպ , օլ վա-
 գըթ պիլճիւմլէ բուհպան պիրլէշիպ իտտաա
 իթտիքլէրի հուգուգու ինթիխապլիտէն
 մահրումիլէթլէրինի մէյտանա գօյարագ , ի-
 ճապընա կէօրէ եա իշսու գայիտէի ինթի-
 խապլիէնին վէ եախօտ պու գայիտէի իւզրէ
 ինթիխապ օլունան զաթըն ալէյհինաէ էհա-
 վի թահրիգ իտէճէքլէրի , վէ Բաբա հիւ-
 քիւմէթինին հիւանի թէվէճճիւհ վէ էհա-
 լինին մուհապպէթինի ճալիպ օլան պիր զա-
 թըն ինթիխապընա մանի օլումատըգլարը հալ-
 տէ տախի , իլէրուտէ նուֆուզու հիւքիւմէ-
 թի բուհանիլէնին քէսրի զըմնընտա իլգաա-

Թը ֆասիտէտէն ֆարիղ օլմայըպ , նիյաթ վէ
թէչէպպիւսաթը խայրիյէսինէ միւմանասթ
իթմէք , վէ հագգընտա սույի նազարը էհա-
լիի տավէթ խլէմէք խուսուսլարընտա պիր
գաթ տահա սայ ու զայրէթ խլէյէճէքլէրի
վարէսթէի գայտը իշթիպահ տըր :

Իշթէ Սթանպօլ սէրբիսգոպոսլուգ մէ-
մուրիյէթինին իպգասընտա օլան միւշքիլաթ
սըգճա միւշահէտէ օլունան ահվալը զարի-
պէի մէշրուհատէն նէչէթ իտիպ , հաթթա
միւթէվէֆֆա Մարուշ բիսգոպոսուհն Բօմա
ճանիպինտէ հայիգ օլտուղու մէմուրիյէթի
մախսուսէսինտէն թէպա'ուտու իշիւն վու-
գու պուլան էնթրիգալար ալէլ խուսուս
վէնէտիկ ըուհպանընըն իշի օլտուղու կիպի ,
պստէհու միւմայիլէյհէ խալէֆ օլմագ շար-
թը իլէ մուավին նասպ ու թայեին պույրու-
տուղումուգտա , եինէ իճրա օլունան հիլէլ
վէ տէսայիսին հուսուլու մագսէտէ մէտար
օլմամասը էհալինին հագգը աճիղանէմտէ օ-
լան հիւսնի նազար վէ մուհապպէթինին վէ
Բօմա հիւքիւմէթինին ուսուլու իհթիեաթ-
քեարիյերիյէթլէ , ֆէսատաթա գէման վէ
իմքեան պըրագմայարագ , քէյֆիյէթի խա-
ֆիէն եիւրիւթմէսինին վէ պիր տէ էֆքեա-
ըը մուխթիլիֆէ արասընտա Բրօքականտա
շակիրտանը հէյեէթինին պիլճիւմլէ ըահիպ

վէ բաբասլարըն մէրքէզի իթթիհատը ատտ
օլունմասընտան նաշի , էօթէտէն պէրի ճա-
րի օլտուղու վէճհ իւզրէ , Սթանսօլ սէր-
բիսգոպոսըլուղունուն հէյեթթի մէզքիւրէ
ազասընտան պիրինէ հէվալէ վէ թէֆվիզ
գըլընմասը ինտէլ նաս ումուրու թասլիյեէ
վէ մուգաննէնէտէն ատտ օլունմասընըն է-
սէրի պուլունմուշ տուր :

Վէ կէչէն շէհրի խլուլուն 17 սի թարի-
խինտէ պազը բուհպան վէ միւթէպէրանը
միլլէթ իմզասըլա միւմզա թագտիմ օլունան
արզուհալ տախի կէչէն սէնէ մինղայրի վա-
գաթին էօհտէի աճիզանէմէ հէվալէ վէ
թէֆվիզ պուլըրլան Սթամպօլ սէրբիսգո-
պոսըլուղունուն բէֆի հէր նէ գատար չալը-
շըլմըշ իսէ տէ , միւմքին օլամատըղընտան ,
իլէրուտէ էքսէրիյէթի արա գուվվէթի իլէ
տիլիսահլարը իւզրէ պիրինի ինթիխապ իտէ-
պիլմէք իչիւն , բաբասլար իլէ բուհպանըն վէ
հէր սընըֆ էհալինին մատտէի ինթիխապտա
միւտախէլէլէրինէ ճէվազ վէրիլմէսի ինթի-
տասընտան իպարէթ պուլունմուշ տուր :

Էզճիւմլէ մանասթըրլար բահիպլէրինին
հուգուգու ինթիխապիյէտէ հիսսէմէնտ օլ-
մալարը միւսաատէսինտէն պալատէ պէյան
գըլընտըղը իւզրէ զուհուր իտէճէք շուրիշ
վէ ինթիլաֆաթ շէօյլէ տուրսուն , շայէտ

իչլէրինտէն պիրի սէրփիսգոպոս ինթիխապ
օլունսա , պէջլէ հիլէլ վէ տէսայիսլէ ինթի-
խապ օլունան պիր բէյիսի բուհանիլէ իթա-
աթ վէ ինգըլատ վէ մուալէնէթ , բաբաս-
լարճա նէ տէրէճէ միւշքիլ օլաճաղը շայանը
միւթալսա մէվատտէն տիր :

Վէ պիր տէ էօթէտէն պէրու միլլէթը
մէգքիւրէ ահալիսի վէ հիչ օլմազ խսէ , միւ-
թէպէրանը , սէրփիսգոպոսլարընըն ինթիխա-
պընտա տօղրուտուն տօղրույա բէյ վէրմէյէ
հազգ ու սէլահիլէթլէրի օլտուղունու խա-
տաա իթմէքտէ օլուպ , Շարգտա պիլէ ա-
հալինին քէնսի փիսգոպոսլարը ինթիխապըն-
տա պիլ ֆիլի միւտալսէլէյէ սէլահիլէթլէրի
օլմատըղընը աղնամազ իսթէմէտիքլէրինտէն ,
վէ պուրասընը քէնտիլէրինէ աղնաթմազ վէ
ինթիխապա տախիլ իթմէմէք միւշքիլ օլտու-
ղունտան , ահալի վէ միւթէպէրանը մէր-
գումէ բուհսան կիւրուհինէ պիր ալէթի
մէֆսէտէթ օլարազ , պունլարըն տիլքէսէն-
տի օլմայան պիր զաթըն սէրփիսգոպոս ին-
թիխապ օլունմասընը մէն իտէմէտիքլէրի
հալտէ , էնվայի միւշքիլաթ թգայի իլէ
միւշարիլէյհին զաթէն աղըր օլան մէմուրի-
յէթինի պիր գաթ տահա սուուպէթէ տիւ-
չար իլէմէքտէ տիրլէր :

Իշթէ Սթամպօլ սէրփիսգոպոսունուն

պիրինճի սուրէթէ թէվֆիզան ինթիփապըն-
տաւ օլան մէհագիր զահիր վէ նիւմայան օ-
լուպ , իքինճի սիւրէթին թէտգըզընա նագ-
լը մագալ իլէ էյալաթը մէմալիքի Օսմանիէ-
տէ փիսգոպոսլուգ սըֆաթընը հայիզ պիրէր
մուրախսաւ պուլունտուրուլմասը լուզու-
մունուն տախի պէյանընա միւպաշիրէթ ի-
տէրիմ . շէյլէ քի , Սթամպօլ սերփիսգոպոս-
լուղունու հայիզ օլան զաթ հէր նէ գատար
ումուրու մէմուրէսինտէ իպրազը մէօէրի
սըտգ ու զայրէթ վէ համիէթ իլէսէ վէ էլ-
էէվմ մէֆգուտ օլան վէսայիլի իսթիլաթ
վէ մուխապէրէ վէ բօսթապար օլսա պիլէ ,
տայիրէյի մէմուրիէթինին վիւսաթը ճիհէ-
թի իլէ , հիւքիւմէթի բուհանիէսինէ թա-
պի օլան մահէլլէրի պիզզաթ տօլաշմաղա
միւգթէտիր օլամայաճաղընտան , վէ պաղը
մահէլլտէ բաբաստան վէքիլէր պուլունտու-
րուլմագտա իսէ տէ , պունլարըն նազարէթի
իհթիյաճաթա քեաֆի օլմատըղընտան մաա-
տա , ահալի վէ պա խուսուս մէնաֆիի շախ-
սիյէլէրինի մէնֆաաթը մէզհէպիէյէ թագ-
տիմ իտէն բահիպլէր թարաֆլարընտան փիս-
գոպոսլուգ սըֆաթընըն ճալիպ օլաճաղը
հիւրմէթ վէ բիպէթէ մագհար օլամատըզ-
լարընա , վէ պու կիպի էսպապը սայիրէյէ
մէպնի , պաղը մահէլլէրէ մուրախսաւ փիս-

գոպոսլար նասպ ու իզամ օլունմատըգճա ,
 սերփիսգոպոսուն վէղայիֆի մուգատտէսէ-
 սինին թէմամիի իճրասընա մուվաֆֆադ օ-
 լամայաճաղը , վէ քէնտիսինէ թէվտի գըլը-
 նան պունճա ահալինին հիւսնիւ իտարէսի
 մէսուլիէթինտէն հազրէթը Իսա հուզու-
 րունտա գուրթուլամայաճաղը աշիքեար տըր-
 վէ պունուն իլէ նէրապէր սերփիսգոպոս
 ումուրու մուհիմմէսինի պէր թէրաֆ իտէ-
 րէք , ճէմաաթը մուխթէլիֆէ ըուհպանընըն
 ալէթթէմատի իյգա իթտիքլէրի ֆէսատաթ
 վէ էնթրիգալար իլէ ուղրաշարագ , պու-
 ղայլէլէր էյալաթտա պուլունան ահալինին
 ումուր վէ մէսալիհի ըուհանիէսի իտարէ-
 սինէ միւնզամմ օլտուգտա , մէմուրիէթինի
 պիր գաթ տահա թասեիպ իտէճէք տիր , վէ
 Տէվլէթը Ալլիէ ուսուլ վէ իտարէսինճէ ին-
 գըլապաթը միւթէվալիէյէ թապի իսէ տէ ,
 պիր միւտտէթտէն պէրու տիւջար օլտուղու-
 զաաֆ իգթիզասընճա Էւրոպա տէվլէթլէրի-
 նին նուֆուզ վէ թէէսիրաթը սայիգասը ի-
 լէ , թահթը մաթպուլիէթինտէ պուլունան
 միլէլի Խրիսթիանիէնին հուզուզ վէ ու-
 սուլ վէ ատաթընա ըիայէթ իթմէյէ մէճ-
 պուր օլսդագ , էյալաթտա փիսգոպոս սըֆա-
 թընը հայիզ օլան մուրախխասլարա պաշգա ,
 վէ սատէ ըուհպան թայիֆէսինտէն պու-

լունան վէքիլէրէ պաշգա մուամէլէ իթ-
տիյինտէն , պու մատտէ հագգընտա էն զի-
յատէ չայանը իթինա օլան միւլահազա Տէվ-
լէթը Ալլիէնին պէլքի չօգ վագըթ կէչմէդ-
տէն կիրիֆթար օլաճաղը ահվալտէն իսթին-
թաճ օլունապիլիր . շէջլէ քի , մէմալիքի
Օսմանիէնին նիհայէթիւլ էմր քեամիլէն վէ
եախօտ հիչ օլմազ իսէ , պաղը գըթաաթը-
նըն տուէլը էճնէսիլի պէյնինտէ թագսիմ
օլունաճաղընա վէ շու սըրատա Աթամպօլ
իլէ մագամը աճիղանէմէ թապի օլան էյա-
լաթըն , Բուսիայն ինթիգալ իտէճէյինէ ա-
լէլումուլմ զաննը գալի հասըլ օլմուշ օլուպ ,
Բուսիա տէվլէթինին իսէ , Գաթոլիքիք
հագգընտա օլան ատավէթի մալիւմ օլտու-
ղունտան , իլէրուտէ տախի իպգա օլունա-
պիլմէք իւզըրէ շիմտիտէն օլ թարաֆլարտա
մուրախիսաս փիսգոպոսլար թայեին օլուն-
մասը միւնասիպ օլուր : Պիրտէ պաղը քէսա-
նըն էրմէնիլիք վէ միլլէթ էֆքեարընա էօ-
թէտէն պէրու ֆարթը մէյլանլէրի պէտիհի
օլուպ , պունլարըն սէվգ ու թարիգի իլէ պիր
խայը Գաթօլիքիլէրին ահվալը աթլէլէրինճէ
թէհիլքէ մէհուլ պուլունտուղունտան , տէ-
ֆի մէֆսէտէթ վէ իթիգատընահալիլի թահ-
քիմ վէ թէյեիտ վէ գուլուպուլ ամմէյի Բա-
բա հիւքիւմէթինէ ճէլպ զըմնընտա տախի ,

սուրէթի մա'րուզէնին ֆայիտէյի միւսթէլ-
զիմ' օլաճաղը տէրքեար տըր :

Էսպապը մէսրուտէյէ վէ ահալինին միւս-
թէլզիմի սէլամէթի վէ քիլիսէնին միւսթէվ-
ճիմի շան ու նէֆի' օլաճազ էոպապը սայի-
րէյէ նէզարէն , միւթալաւթը աճիզանէմ
րէհինի թապիպ պուլլուլուր իսէ , պու-
հալտէ մագամը աճիզանէմէ թապի օլան մա-
հէլլէրին տէվայիրէ թագսիմի լազըմ կէլ-
մէքլէ , եալընըզ Էնգարէ , Թրապիզօն վէ
Էրզրում վէ Արթվին վէ Խիւտազէնտիկեա-
րա պիրէր մուրախխաս նասըը իհթիյաճա-
թը հաղըրէնին իֆասընա քեաֆի օլապիլիր :
Պու թագտիրտէ մուրախխասլարըն թահ-
տիտի տայիրէլէրի իլէ պազը ումուրու միւ-
թէֆէրիանըն թէսվիլէ վէ թանգլիմի լազըմ
կէլիպ , պու տախի թէքլիֆի աճիզանէմ վէ
եախօտ պունա միւմաշիլ սայիր պիր սիւ-
րէթ իթթիխազ պուլլուլուր իսէ , սու հու-
լէթլէ իճրա օլունապիլիր :

Շու սըրաուա մուրախխասլարըն էսպապը
ինթիաշլարը տախի թէէմմիւլ օլունաճազ
մէվատտէն օլուպ , էլհալէթու հաղիհի օլ
թարաֆլարտա պուլլունան վէքիլլէր զաթէն
մէմուրիլէթլէրինէ միւնասիպ պիր եօլտա
թէայեիւշ իթտիքլէրինտէն վէ Կիլիկիա կա-
թուղիկոսրուղունա թապի օլան փիսգոպոս-

լար, վէ Գաթուխէ մէզհէպինտէ օլան սա-
յիւր միւլէլի Շարգիլէ փիսգոպոսլարը, էլան
ուսուլ վէ ատաթը գատիմէ իւզըն թէպ-
եիւշ իտէկէլտիքիւրինտէն, Ֆրանսատա նէշ-
րի մէզհէպ զըմընտա միւթէշէքքիլ պու-
լունան շիրքէթ թարաֆընտան ճիւզի իանէ-
վուգու պուլտուգտա, միւմայիլէյն փիսգո-
պոսլարըն տախի հիւանի թէպեիւշէրի հա-
սըլ օլաճաղը պի իշթիպահ տըր:

Պու բիսգոպոսլար թայեին օլունտուգ-
տա, Սթամպօլ սէրբիսգոպոսուլուն ինթի-
խապը մատտէսի հէր հալտէ Բոմանըն թաու-
տիգինէ միւհթաճ օլմագ իւզըն, պունլարա
հէվալէ օլունտապիլիպ, պէշլէ պիր մէմուրի-
յէթի միւհիմմէ վէ նաղիքէյէ էլեագ պու-
լունան զաթըն ինթիխապ վէ թայեինի իտէ,
միւնթախիպինին ասհապը համիլէթ վէ տի-
րայէթտէն պուլլունմալարընա միւթէվագգըֆ
օլարապ, էվիլէլա պունլարըն եօլունտա ին-
թիխապ օլունմալարը լագըմ կէլտիլինտէն,
բիսգոպոս թայեինինէ ինթիպաճ հասըլ օլ-
սուգճա, սէրբիսգոպոսուն խօապէ խօա իտ
թէտիլինի թայեին իթմէյէ սէլահիլէթի օլ-
մայարագ, միւնասիպ կէօրտիլիւ զէվաթ-
տան իւշ վէ եա իքի քիմէսնէնին էսամէլէրի
իլէ սէվգ օլունաճապլարը մահալլի Բաբա
հիւքիւմէթինէ պիլտիրմէսի, վէ Բաբա հապ-

բէթլէրի թարաֆընտան ինթիխապ օլանը
 թադտիա խոէպիլմէսի վէ հիչ տէյիլ իսէ ,
 միւնասիպ կէօրտիւյիւ զաթը պիր քէրրէ
 Բաբա հիւքիւմէթինէ պիտիրիպ հադգըն-
 տա բէյինի թահսիլ իթմէտիքճէ , թայեին
 խոէմէմէսի լազըմ կէյիր :

Ուսուլու մէսրուտէնին Սթամպօլ սէր-
 բիսգոպոսլուղունու հայիզ օլան պիր զաթ
 թարաֆընտան իրայէ օլունմասը աճայիպ կէօ-
 բիւնիւյօր իսէ տէ , ահվալ վէ իհթիյաճաթը
 միլիէյէ միւվաֆըզ օլտուղունա պինաէն ,
 արզ ու պէյանընա ճիւրաթ գըլընմըշ տըր :

Պիր տէ պալատէ սէրտ վէ իթեան օլու-
 նան էսպապը միւէյէիտ ահվալը ումուլմիյէյէ
 տայիր պազը միւթալաաթըն տախի շու մա-
 հէլլտէ պէյանընա հաճէթ կէօրիւնմիւշ տիր .
 շէօյլէ քի , էօթէտէն պէրի Շարգ թարա-
 ֆընտա պուլունան Խրիսթիան միլլէթլէրի
 ալամմը մին էլ գատէմ մահալլը տայիրէտէն
 զիյատէ էհլի քիլիսայա թէֆէվիլիզ , վէ ու-
 մուլու քիլիսայա միւտախէլէ իտտասընտա
 պուլունմուշ օլտուգլարը , վէ բիսգոպոսլա-
 րընըն ինթիխապը խուսուսունտա տախի իճ-
 բայի նուֆուզտան ֆարիզ օլմատըգլարը , վէ
 շու հալին էրմէնիլէր պէյնինտէ տայիմա վա-
 դը օլտուղու թէվարիխ իլէ տախի միւսպէթ
 օլտուղունտան , պունա պիր տէ պիչարէ

միլլէթի պիհուղուր իտէն մանասթըր ըուհ-
պանընըն իլգաաթը իլավէ օլունտուգտա ,
մուրախփաս թայեինի մատտէսինտէն տօլայը
ղուհուր իտէճէք իխթիլալաթըն վէ սէրբիս-
գոպոսուն զալիս օլան թարաֆըն ըէյինի իս-
թիսհաս վէ եա ատլ ու ինսաֆա միւվաֆըգ
օլմատըրը ճիհէթլէ , ըէտտ իթտիլի հալատ
թահաստտուս իտէճէք միւնաղաաթ վէ միւշ-
քիլաթըն վասֆ ու պէյանընա հաճէթ եօգ-
տուր :

Պաշ փիսգոպոս պահսընա կէլինճէ , իմ-
քեան վէ իհթիմալտէն պայիտ օլմատըրը
իւզըն , պունուն հատտը լայըգընտան զիյա-
տէ էֆքեարը էհալիլի իսթիլգամ իտէր ղէ-
վաթտան պուլունտուղու թագտիրտէ պէյ-
լէ պիր ըէիս թէրաֆընտան պիր արատա
պիր գաշ փիսգոպոս թայեինի իճաս իթտիք-
տէ , պու ինթիխասպաթըն բէք տէ քիլիսէ-
նին խայր ու մէնֆաաթընա միւվաֆըգ օլա-
մայսճաղը միսիլու , պունլարըն իլէրուտէ
ինթիխաս իտէճէյի սէրփիսգոպոսուն տախի
նէ էվսաֆ իլէ միւթթասըֆ օլաճաղը աղնա-
շըլըր . վէ կէրչի պաշ փիսգոպոսուն ինթի-
խասպը հէր հալտէ Բօմա հիւքիւմէթինին
թաստիգինէ միւթէվազըֆ իսէ տէ , իքին-
ճի տէֆա ինթիխասպա միւրաճաաթ միւշքի-
լաթտան սալիմ օլմայաճաղընտան , փիսգո-

պոս Թայեինինին սիւթիւն սիւթիւն սէրձ
փիսգոպոսա պրրաղըմասը խայրըլը օլուպ ,
պալատե պէյան օլունան էսպասպա մէսինի ,
Սթամպօլ սէրփիսգոպոսլուղունա Թայեին վէ
ինթիխապ օլունան քիմէսնէնին տախի , կէ-
րէք զաթէն վէ կէրէք սուրէթի ինթիխա-
պընճա , Բաբա Հիւքիւմէթի Թարաֆընտան
Թաստիգ վէ Թէնսիպ պույրուլմատըգճա , ի-
լանը մէմուրիյէթ իտէմէմէսի տահա միւնա-
սիպ օլաճաղընը իլավէ իտէրիմ :

Միլլէթի մէղքիւրէնին ըիյասէթի բու-
հանիյէսինէ ումուրու միլիյէսի ըիյասէթինին
ինղիմամի պահաւընա կէլինճէ , պու պասպէ ,
ահվալ վէ ալարըղա կէօրէ հարէքէթ օլուն-
մագ լաղըմ կէլէճէյի միւթալաաթը հաքի-
մանէլէրինի Թաստիգէն խաթմի քէլամ իտէ-
րիմ , վէ քիլիսա , միլլէթի մէղքիւրէնին
մէնֆաաթը մագսէտի իլէ իլէրուտէ վարի-
տի խաթըրը գասիրի օլաճագ միւթալաա-
թըն տախի հուղուրու ֆաղըլանէլէրինէ արդ
ու պէյան գըլընմասընը իսթիզան իլէ , տէս-
թի միւպարէքլէրինի քէմալի մէրթէպէ պուս
իլէրիմ :

Մահէլլի իսգա

1847 Մայիս 17

(Ս. ՀԱՍՈՒՆ)

ՍԵՐՓԻՍԿՈՊՈՍՈՒ ՍԹԱՆՊՈԼ

